

Necil Kazım Akses (1908-1999)

Türk Beşleri'nin en genç üyesi olan Akses, Atatürk'ün eğitim için yurt dışına gönderdiği beş sanatçıdan biridir. Küçük yaşta keman dersleri almaya başlamış, on dört yaşındayken, Mesut Cemil'in viyolonsel öğrencisi olmuştur. Lise öğrenimi sırasında bir yandan İstanbul Belediye Konservatuarında Cemal Reşit Rey'in armoni sınıfına devam eden Akses, liseyi bitirince kompozisyon öğrenimi için Viyana'ya gitmiştir. Viyana Müzik Akademisinde 1926 yılında başladığı bu eğitimi, Kleinecke'nin viyolonsel, Joseph Marx'ın armoni, kontrpuan ve füg öğrencisi olarak sürdürmüştür. Akademiyi bitirdikten sonra Prag Devlet Konservatuarına geçen besteci, burada Josef Suj ile kompozisyon, Alois Haba ile mikrotonlar üzerinde çalışmıştır. 1933 yılında Türkiye'ye dönen Akses, Ankara Devlet Konservatuarı'nın kuruluş çalışmalarını yürüten Paul Hindemith'le birlikte çalışmış, konservatuarın açılmasıyla kompozisyon öğretmenliğine getirilmiştir. Ankara'da uzun yıllar kompozisyon öğretmenliği yapan Akses, 1948 yılında kurucusu olduğu konservatuarın müdürlüğüne, 1949 yılında Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne, 1954 yılında Bern, 1955 yılında Bonn Kültür Ataşeliğine atanmış, 1958 yılında Türkiye'ye dönünce Ankara Operası Müdürü olmuştur. 14 Haziran 1971'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet sanatçısı unvanını alan Necil Kazım Akses, aynı yılın Ağustos ayında yeniden Devlet Opera ve Balesi genel müdürlüğüne getirilmiştir. 1972 Eylülünde emekliye ayrılmıştır. Necil Kazım Akses'in yapıtlarının seslendirme hakkı SACEM'indir. Çalışmaları yurt dışında da yankılar uyandıran Necil Kazım Akses, çeşitli ülkelerden madalyalar, ödüller almıştır Akses'in aldığı ödüller sırası ile şunlardır:1957'de Almanya'nın birinci derece "Yaratıcı Hizmet Ödülü", 1963'te, İtalya'nın "Cavalliere Officiale unvanı", 1973'te, İtalya'nın "Commendatore Madalyası", 1973'te Tunus'un "Habib Burgiba Sanat, Kültür Madalyası." 1971 yılında "Devlet Sanatçısı" unvanıyla onurlandırılan Necil Kazım Akses, 1981 yılında "Atatürk Sanat Armağanı"nı, 1992 yılında And Vakfı'nın "Onur Ödülü Altın Madalyası"nı almıştır. Akses'in yapıtları ise şu şekildedir: Opera eserleri "Mete" tek perde, 1933. "Bayönder", tek perde, 1934. "Timur" (tamamlanmadı), 1956. Şan ve Orkestra eseleri:"Şiir ve Müzik", basbariton ve orkestra için, 1935. "Senfonik Destan", soprano, koro ve orkestra için, 1973. "Solocular Geçiti", soprano, mezzo-soprano, bariton, basbariton ve orkestra için, 1976. Koro eseleri, "Çokseslendirilmiş Türküler", 1938 "Konservatuar Marşı", (Erkin ile birlikte), 1940. "Eşliksiz Koro Kompozisyonları", 1947. "On Türkü", eşliksiz karma koro için, 1964. "50. Yıl Marşı", 1973. "İstanbul'a Gönül Veren Ozanlar", eşliksiz koro için, 1983. Şan ve piyano "Portreler", 1965. "Şiirlerle Müzik", 1975. "Hayır mı, Evet mi", 1988. Orkestra "Çiftetelli", senfonik dans, 1940 "Ankara Kalesi", senfonik şiir, 1942. "Ballade", büyük orkestra için, 1947. "Eskilerden İki Dans", 1960. "1. Senfoni", 1966. "İtri'nin Nevakarı Üzerine Scherzo", büyük orkestra için, 1970. "Sesleniş", 1973. "2. Senfoni", yaylılar için, 1978. "3. Senfoni", 1980. "Orkestra Konçertosu", 1976 - 1977. "Barış için Savaş", senfonik şiir, 1981. "4. Senfoni" (Sinfonia Romanesca Fantasia), viyolonsel ve orkestra için, 1083 - 1984. "5. Senfoni" (Atatürk Diyor ki), retorik senfoni, koro, çocuk korosu, tenor ve org için, 1988. oda müzikleri "Allegro Feroce", klarnet, saksofon ve piyano için, 1930. "Poéme", keman ve piyano için, 1930. "Sonat", flüt ve piyano için, 1933. "Üç Şiir", mezzo soprano ve yaylılar dördlüsü için, 1933. "Trio", yaylılar için, 1945. "1. Yaylılar Dördlüsü", 1946. "2. Yaylılar Dördlüsü", 1971. "3. Yaylılar Dördlüsü", 1979. "4. Yaylılar Dördlüsü", 1990. Akses'in bu yapıtlarının yanında solo çalgı ve sahne eserleri de yer almaktadır.

Burcu KARTAL

KAYNAKÇA

Oransay Gültekin, "Çok Sesli Musiki", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Ali Filiz, “Türkiye Cumhuriyet’inde Konservatuarlar”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Anabritannica, 1988 Ana Yayıncılık, İstanbul.

Yücel Onsal, “Atatürk Döneminde Sanat Yaşamı”, **Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk**, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul 1983.

Cemal Reşit Rey; “Türk Müziği - Batı Müziği”, **Orkestra**, Sayı 19, İstanbul 1964.

Saygun Adnan; “Türk Müziğinin İnkişaf Yolu”, **Ülkü**, Ağustos, 1936.

Gençosman Kemal Zeki, **Atatürk Ansiklopedisi**, İstanbul, 1971.

Başegmezler Nejat (hazırlayan), **Necil Kâzım Akses’e Armağan**, And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.

Ataman Sadi Yaver, **Atatürk ve Türk Musikisi**, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1991.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/necil-kazim-akses-1908-1999/?pdf=3437> adresinden erişilmiştir